

hozzájárul Ács művészete helyének meghatározásához. Stepanov, aki felismeri (s az olvasóval is tudatja), hogy Ács alkotótevékenysége az életet és a művészetet elválasztó és széthúzó erők közepette formálódik, hogy az egész ácsi életpálya sokkal szervezesebb és párhuzamosabb folyamatokban zajlik annál, hogy tanulmánya a precíz időbeliség nyomdokain haladhatna. E tanulmány szerzője az átalakulásokat a váltást megelőző érlelődési folyamatokról szólva hangsúlyozza, s kiemeli, hogy ez az életmű nagyon is sokszólamú, s hogy a forma és motívumvilágukban eltérő periódusok sehol sem jelentenek áthidalhatatlan szakadékokat, új kezdeteket. Az egyik periódus szinte észrevétlenül megy át a másikba. Ezenkívül Stepanov az, aki (legátfogóbb lévén) hangsúlyozza Ács sokoldalúságát, s nem hagyja említés nélkül Ács írói és pedagógusi munkásságát sem (itt nem az iskolákban oktató Ácsra gondolkodom), ami mindenképp hozzájárul ahhoz, hogy a lehetőségekhez mérten teljes képet kapjunk az alkotóról.

A monográfia leglényegesebb része, a képanyag Ács József válogatása. Valószínűleg embere válogatja, ki mely műveket sorolta volna be e kötet illusztrációi közé, s az is bizonyos, hogy ha a képanyag terjedelme kétszer akkora lenne, akkor is támadhatna hiányérzetünk. Bölcs megoldás volt a válogatást magára a szerzőre bízni, mert ez is vall valamiről: az alkotónak műveivel, alkotói opusával szembeni viszonyulásáról.

Mindenképpen szólni kell e kötet kivitelezéséről is, számtalan boszszantó korrektori és sajtóhiba rontja e kiadvány színvonalát, amely a fentebb említett problémák ellenére is fontos hozzájárulás Ács művészetének mélyebb megismeréséhez.

P. NÁRAY Éva

FOLDRAJZINÉV-GYŰJTÉSÜNK EGY ÉVTIZEDE

Penavin Olga—Matijevics Lajos: *Gombos (Bogojevo) földrajzi neveinek adattára*. A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete, Újvidék, 1984

A Gombos földrajzi neveinek adattára címlapján az 1984-es év áll, de a sokféle nyomdai, kiadási keservek folytán csak nemrég vehettük a kezünkbe, a *Vajdaság helységeinek földrajzi nevei* sorozat rendjében a tizediket, az 1975. évi első, topolyai névgyűjteményhez képest pedig a tizedik kutatási év termését.

A kis, ám a szakterület művelőinek mégis jelentős jubileum alkalmából annyit hadd mondjunk el magáról a sorozatról: része és alakítója lett a városaink és falvaink szűkebb környezetével, sajátos világával törődő

érdeklődésnek, a köztudatnak, másrészt egyes kötetei szakmai és szélesebb körökben határainkon túl is keresett kiadványokká váltak.

A gombosi adattár területi-feldolgozási elve a korábbiakhoz képest némiképp módosult. Nem a teljes községre, csak egy falura terjed ki hatósugara. Ennek oka nem a gyűjtés koncepciójában, hanem a vizsgált terület sajátágaiban rejlik, a hódásági község többi településén zömmel szerbhorvát anyanyelvűek laknak, így a névanyag — noha sok eleme lehet magyar — már nem képezheti egy magyar nyelvű névtár anyagát. Ezen a fokon kell(ene) a mostanában induló szerbhorvát nyelvi gyűjtésnek is szerepet vállalnia.

Egyébként a gyűjtés módja, a feldolgozás módszerei a korábbiakkal meggyőzőek. Az adattárhoz nélkülözhetetlen történelmi, településföldrajzi bevezetés szófukar ugyan, de felvillannak előttünk a táj időtlen és általános vonásai, s a településtörténet fontosabb stációi.

Felsejlik előttünk egy síksági vagy méginkább, a Dunához viszonyítva, „mélyföldi” falu környéke, amelyen időről időre irdatlan árvizek hőmpölyögnek át, elpusztítva állat- és növényvilágot és emberi lakhelyeket egyaránt, hogy aztán a települések a rév, a halászat, a terményfeldolgozás lehetőségeitől serkentve szívósan mindig újjáéledjenek, hol *Holotcu*, hol *Boldogasszony-telke*, majd *Bagovo*, Magyar-Karavukova, illetve *Bogojeva* és *Gombos* néven, ki tudja milyen lakosságcserék, átrétegződések révén, de a Duna innenső partjáról valakik mindig visszanéztek Erdőd d rengő várfalaira, romjaira.

Az áradások, mocsarak, a földművelés örök földéhségét kielégíteni alig tudó kicsiny faluhatár, a földosztások a névállományban is jól kitapintható nyomokat hagytak a község múltján, s talán befolyásolják jelenét is.

Hogy honnan ered a *Bogojeva*, *Bogojevo* elnevezés, arra szinten jellegű könyvecskénk választ sem próbál adni, a *Gombos* névről is a szájhagyományokra támaszkodva derül ki, hogy egy *Gombos csárdával* állhatott kapcsolatban. Többre a tudományos hitelesség igényével nem is vállalkozhattak a szerzők, lévén, hogy az egyetlen megbízható forrásnak, Kiss Lajos *A földrajzi nevek etimológiai szótárának* csak a „foghíjai” jelzik településeink helyét, s azt is, hogy ilyen alapozó nyelvtörténeti munkálatokhoz a magunk háza táján nekünk is hozzá kellene fognunk.

A népies földrajzi nevek és az adattár részletes információiba itt bele nem bonyolódhatunk, egy részük helyi ismeretet igényel, például (és mert a szócikkben sincs pontos lokalizálás), hogy a *Szent János-szobor* Gomboson követi-e a Tisza-vidéki hagyományt. A halászköz védszentjének megtestesítője (vagy inkább megkövesítője) lévén vízközeli helyeken szeret-e „áldogálni”, mint Zentán, Kanizsán vagy Horgoson?

A névgyűjtemény történeti, gazdaságtörténeti és főleg névtudományi hozadékát azonban messziről is meg tudjuk ítélni: érdekesek az olyan földrajzi köznevek és névelemek, mint a *lap* (*Alsó-Bence-lap*), az irtást jelölő

slók (*Felsőslók*), az *Azalgó*, a *Szakadály* ritka képzőformája, a *Faizás*; régi időket idéző a *Dézsmazerű* és igen tanulságosak a birtokviszonyok, változások jelentőségét őrző névalakok, a *Belső-örökös*, *Háromhold*, *Új-osztás*, *Új-örökös*, *Másfélhold Ráadás-földek*.

Még képzeletindítóbb, hogy Gombos környékén van *Bezdán* határrész-név, amely északabbra helynévvé is vált, másrészt, hogy van *Szali-kút* (vagy talán *Sali-kút*), amely (vagy talán név-ikertestvére) a Szili-kúttal és a szentandrászi Sobri-kúttal egyetemben a népdalban is szerepel.

A névanyagot a létrehozó tényezőkre és közösségre visszavetítő kutatás számára bizonyos névtípusok hiánya is fontos információ. Kellő összehasonlítások hiányában még nem tudjuk, mit jelent, hogy Gomboson nincsenek ún. eseménynevek, miért nincs nagy kisugárzású (8—10 névalakulatra is kiterjedő) térszínforma, tereptárgy, vagy miért nem szerepelnek a környező települések, tájegységek a dűlők, utak nevében. Ezek a kérdések már egy következő feldolgozás válaszára várnak.

PAPP György

A BARANYAI HORVÁTOK NÉPVISELETE

Duro Šarošac: *Narodna nošnja baranjskih Hrvata*. Poduzeće za izdavanje udžbenika, Budimpešta, 1986

A szerző a baranyai horvátok változatosan gazdag öltözködési kultúráját mutatja be felhasználva a mohácsi Kanizsai Dorottya Múzeum két évtizedes gyűjtőmunkájának eredményét, mely a Baranyában élő horvát, szerb és szlovén nemzetiségi anyagi és szellemi kultúrájának leggazdagabb keresztmetszetét őrzi.

A baranyai horvátok öt etnikai csoportjának, a mohácsi, a falusi és a Dráva menti sokácok, a Pécs környéki bosnyákok és a Dráva menti horvátok népviseletének jellegzetességeivel, anyagismeretével, szín- és motívumkincsével ismerkedünk meg. A sokácok és bosnyákok horvátoknak vallják magukat. A rácok azok a pravoszláv vallású szerbek, akik Szerbiából települtek be, míg a sokácok és bosnyákok Boszniából bevándorolt horvátok, akik a török elől és a török Baranyából való kiűzése után települtek le a mai falvakba. Az etnikai csoportok kialakulása a 18. század első felében indult el, ekkor fejeződött be a horvátok letelepedése.

A mohácsi, a falusi sokácok és a bosnyákok között nagy az azonoság nemcsak a szokásanyagban, hanem a népviseletben is. A Dráva menti sokácok csak részben mutatnak azonosságot, míg a Dráva menti horvátok az említett etnikai csoportoktól teljesen eltérnek nyelvben és népviseletben is.